

LEKCE DO VÝUKY 3 – VIZUÁLNÍ GRAMOTNOST

2023 © Partneři projektu Dexpo – kritickým myšlením k ochraně klimatu

ANTHROPOLIS ANTROPOLOGIAI KOZHASZNUEGYESULET, www.anthropolis.hu
DRUSTVO HUMANITAS-CENTER ZA GLOBALNO UCENJE IN SODELOVANJE, www.humanitas.si
MAPA DAS IDEIAS – EDICOES DE PUBLICACOES LDA, www.mapadasideias.pt
ARPOK, o.p.s, www.arpok.cz

anthropolis

CC BY-NC-SA 3.0 CZ : Tato licence umožňuje opakované použití, šíření, remixování, adaptaci a další využití materiálu v jakémkoli médiu nebo formátu, pokud jsou uvedeni její autoři. Licence neumožňuje komerční využití.

**Spolufinancováno
Evropskou unií**

Financováno Evropskou unií.
Vyjádřené názory a stanoviska jsou
však pouze názory a stanoviska autorů
a nemusí nutně odrážet názory a
stanoviska Evropské unie nebo

Evropské výkonné agentury pro vzdělávání a kulturu (European Education and Culture Executive Agency - EACEA). Evropská unie ani Agentura EACEA za ně nenesou odpovědnost.

LEKCE DO VÝUKY 3 – VIZUÁLNÍ GRAMOTNOST

Obsah

LEKCE DO VÝUKY 3 – VIZUÁLNÍ GRAMOTNOST	3
Použité symboly	3
Úvod.....	4
Doporučení.....	4
Jak začít.....	4
Slovník pojmů.....	7
Seznam doporučených zdrojů.....	9
Přehled lekcí, kompetencí a předmětů	11
Metoda Vizuální gramotnost	12
Lekce 3: Kdyby změna klimatu byla jen obrázek, jaký by byl?.....	13
Lekce 4: Klimatická změna v básni.....	16
Lekce 5: Příběh v desítkách slov	20
Lekce 6: Debatní týmy.....	23

Použité symboly

Doba trvání 🕒	Návaznost na další aktivitu nebo lekci ➡	Webová stránka nebo blog 🌐
Počet žáků 👤	Doplňující informace a kontext ⓘ	Kniha nebo další dokumenty 📖
Věk žáků 📅	Související materiály ✉	Video 📺
Skupina 🖋		Audio 🎧
		Obrázek 🖼

Úvod

Tyto lekce do výuky představují čtyři metody/přístupy (**Filozofie pro komunity**, **Vizuální gramotnost**, **Očima druhých** a **Příčiny a důsledky**) které lze využít při práci s tématy změny klimatu a mediální gramotnosti ve formálním i neformálním vzdělávání. V této části příručky je představena metoda Příčiny a důsledky.

Tyto lekce představují první výsledek projektu **DEXPO – kritickým myšlením k ochraně klimatu** a jsou součástí komplexní sady nástrojů k podpoře vyučujících a vzdělavatelů (včetně online kurzu a webové platformy).

Aktivity/lekce nejsou určeny jako úvod do tématu změny klimatu, ale vyžadují u žáků i vyučujících základní až středně pokročilou úroveň znalostí týkajících se změny klimatu a souvisejících otázek. Pro zopakování základních faktů o daném tématu je pro vyučující k dispozici řada online kurzů (např. kurz Klimatická změna od organizace Člověk v tísni) a dalších materiálů. Se žáky je možné k získání základních informací o klimatické změně použít řadu již existujících lekcí (např. na webu www.ucimoklimatu.cz). **Seznam doporučených zdrojů** a **Slovníček základních pojmů** spojených s tématem klimatické změny jsou zařazeny na konci tohoto **Úvodu**.

Doporučení

Předkládané lekce jsou pouze návrhem, jak je použít. V závislosti na potřebách vyučujících lze aktivity upravit, vynechat, přeskupit apod. Po každé aktivitě, zejména pokud není použita jako celá lekce, by však měla následovat reflexe toho, jak ovlivnila emoce žáků, jejich hodnoty apod.

Vzhledem k tomu, že se všechny aktivity týkají tématu změny klimatu, důrazně doporučujeme být připraveni na případné projevy klimatického žalu. Existuje celá řada zdrojů, které vám s tím mohou pomoci, např.

- **Environmentální žal a ekologická úzkost** 🌐. VOŠTOVÁ, Zdeňka.
- **Jak pracovat s emocemi dětí při výuce o změně klimatu** 🌐. Člověk v tísni.
- **Jak pracovat s environmentálním neboli klimatickým žalem?** 🌐. #delamcomuzu z.s.
- **Sedm jednoduchých cvičení Všímavosti** 🌐. CZECH NEWS CENTER a.s.

Také aktivita **Rolová hra „Staňte se dobrovolníkem“**, která je součástí **lekce 7**, může být použita k práci s emocemi souvisejícími s klimatickou změnou.

Jak začít

Pro každou aktivitu/lekcí zahrnutou v tomto vzdělávacím programu je důležité nejprve vytvořit bezpečné, příjemné a respektující prostředí. Níže uvádíme několik návrhů, jak toho dosáhnout.

Nastavení prostoru

Místnost:

Všichni žáci by měli sedět v kruhu. Místnost by měla být dostatečně velká, aby bylo možné uspořádat židle do kruhu tak, aby na sebe všichni žáci viděli a mohli navázat oční kontakt s tím, kdo hovoří. Všichni by se také měli navzájem dobře slyšet, proto je třeba zvážit i akustiku prostředí.

Skupina:

Vyučující by měl být součástí skupiny a všichni žáci by měli být vnímáni jako stejně důležití.

Při práci se žáky doporučujeme využívat přístupy popsané v **lekcí 1** a/nebo nenásilnou komunikaci (více viz **Nenásilný podcast** či web **Nenásilná komunikace** .

Na začátku je vhodné, aby si žáci vytvořili seznam pravidel, jak budou společně komunikovat a pracovat. Tento seznam lze sepsat a vyvěsit někde v místnosti, kde ho všichni dobře uvidí. To umožní vytvořit respektující, pečující a spolupracující prostředí.

Možné příklady pokynů:

- Naslouchejte řečníkovi.
- Přemýšlejte o tom, co je řečeno, a reagujte na to.
- Uvedte důvody (nesouhlasím, nebo souhlasím s X, protože...).
- Chovejte se k příspěvku každého s respektem.
- Vyjadřujte se k věci, ne k osobě.

Úvodní Icebreaker aktivity

Následující aktivity lze použít k představení žáků (v případě, že se neznají), uvedení do tématu změny klimatu, aktivizaci a motivaci žáků atd.

Vytvoření sloganu

Každý žák/yně vytvoří slogan, který se vztahuje k jeho/jejím nejlepšímu vlastnostem. Zajistíme, aby se každý zúčastnil a sdílel s nejméně třemi dalšími spolužáky/ačkami.

Pokud se žáci již navzájem znají a znají i vyučující, lze aktivitu místo toho zaměřit na vytvoření sloganu k tématu souvisejícího s klimatem (lesní požáry, stoupající hladina moře, emise uhlíku atd.). Ty se mohou zaměřit buď na společnost, nebo na subjekt, který je za tyto problémy zodpovědný, nebo na skupinu či hnutí, které se věnuje předcházení jim nebo jejich zmírňování.

Příklady: Vytvořte slogan pro ...

1. ... národní pobočku Světového fondu na ochranu přírody.
2. ... 22. září, Den bez aut.
3. ... 5. červen, Světový den životního prostředí.
4. ... nedávnou kampaň Greenpeace.

 10 minut

 Tuto aktivitu lze použít jako doplněk k aktivitě **Rolová hra „Staň se dobrovolníkem“** v **lekcí 7**.

Vizuální koláž

Sdělíme žákům, že cílem aktivity je vytvořit vizuální koláž týkající se změny klimatu, a zdůrazníme, že neexistuje žádné správné nebo špatné řešení.

Rozdáme žákům obrázky z časopisů, novin apod., případně je vybědíme, aby si nějaký našli na internetu, vyfotili ve třídě apod. Každý žák/yně si vybere jeden obrázek a vymyslí tři slova, která obrázek vyjadřují. Poté pomocí těchto slov představí svůj obrázek alespoň třem dalším spolužákům/ačkám dle vlastního výběru, či na základě náhodného výběru (rozpočítávání, lístečky s čísly apod.). Žáci se mohou doptávat a o zvolených slovech i obrázku diskutovat.

Na závěr žáci umístí své obrázky na zeď.

🕒 10 minut

Sdílení fotografií

Každý žák/yně si vybere obrázek nebo fotku ze svého mobilního telefonu, který jej/ji zaujme. Můžeme předem stanovit nějaké téma, ke kterému se obrázky mají vztahovat, či výběr ponechat volný. Poté se žáci zvednou a začnou chodit po místnosti, aby si vybrali partnera, se kterým se podělí o svůj obrázek. Případně je možné přidělit žáky do dvojic náhodně, např. použít metodu losování lístečků s čísly či různými barvami.

Žáci sdílejí svůj obrázek s vybraným/přiděleným spolužákem/ačkou a krátce diskutují o svém výběru. Po dvou minutách si každý vybere jiného spolužáka/ačku ke sdílení svého obrázku. Je možné aktivitu ukončit po dvou či třech kolech sdílení, či dle dostupného času pokračovat.

🕒 10-20 minut

Blackout poetry ⓘ ➡

Sdělíme žákům, že budou tvořit báseň metodou Blackout poetry, a případně metodu krátce popíšeme.

Rozdáme žákům krátký článek (ideálně obsahující pouze text bez obrázků) a vyzveme je, aby z textu vybrali slova, která chtějí zachovat pro svou báseň, a černým fixem zakryli všechna ostatní. Je možné určit maximální/minimální počet slov, která musí žáci pro svou báseň vybrat. Žáci svou báseň podepíší, odatují a nalepí na bílou kartičku tak, aby ji orámovali jako malé umělecké dílo.

Co je Blackout poetry?

Účelem Blackout poetry je vyvodit nový význam z něčeho, co původně vytvořil někdo jiný. Zastřešujícím účelem je spíše hledání smyslu. Kdykoli někdo vytváří Blackout poetry, nahlíží hlouběji do existujících děl a snaží se odhalit nové příběhy. Blackout poetry může být také skvělým zdrojem pro zkoumání vlastní kreativity a jedinečnou metodou vytváření společenských komentářů.

Postup:

- Najdeme si text (např. starou knihu, časopis, novinový článek, deníkový záznam), se kterým chceme pracovat.

📘 Tato aktivita je jako icebreaker vhodná zejména pro žáky, kteří již s metodou Blackout poetry mají zkušenosti. Nicméně, pokud máme k dispozici více času, lze ji využít i pro práci se žáky bez předchozí zkušenosti s touto metodou. Je však nutné ji popsat, poskytnout podporu a několik rad (např. jak vybírat slova pro Blackout poetry).

➡ Blackout poetry lze také využít jako hlavní metodu ve výuce, viz. **lekce 4.**

- Přečteme si úryvek z vybraného textu a dáváme pozor na důležitá slova nebo slovní spojení, která bychom mohli použít ve své básni. Můžeme je volně zakroužkovat tužkou nebo si je poznamenat na jiný list papíru.
- Vyznačíme si, co v básni určitě nechceme a začerníme to fixou.
- Přečteme si zbývající (nezačerněnou) část a zhodnotíme, zda vybraná slova opravdu sdělují, co chceme. Pokud nejsme spokojeni, svou volbu upravíme. Pokud jsme spokojeni, začerníme případné zbývající části, které v básni nechceme.

Příklady Blackout poetry:

Zdroje:

- [What is Blackout poetry, The Complete Guide + Examples](https://www.blackoutpoetry.co/blog/what-is-blackout-poetry-the-complete-guide-and-examples) 🌐. Blackoutpoetry.co [Online]. 5.3.2022. [cit. 2023-03-16]. Dostupné z: <https://www.blackoutpoetry.co/blog/what-is-blackout-poetry-the-complete-guide-and-examples>
- [Blackout poetry](https://poemanalysis.com/genre/blackout-poetry/) 🌐. Poem Solutions Limited [Online]. © 2023. [cit. 2023-03-16]. Dostupné z: <https://poemanalysis.com/genre/blackout-poetry/>

🕒 15-30 minut

Slovník pojmů

Dva stupně Celsia – Maximální bezpečné oteplení, které představitelé Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu (UNFCCC) určili v roce 2009 na klimatické konferenci v Kodani. Tento cíl je podrobován kritice z vědecké i občanské společnosti jako příliš nebezpečný – místo něj je požadován cíl 1,5 °C. Ten ovšem již s největší pravděpodobností nebude možné dosáhnout.

Greenwashing – Tímto termínem se označuje vytváření falešného dojmu nebo podávání zavádějících informací o tom, jak příznivé pro životní prostředí jsou produkty či činnost nějaké firmy. Může jít o banální přidávání předpony „eko“ před název produktu nebo o zdůrazňování nepodstatného příspěvku (například když se velká firma zaváže k vysázení 10 000 stromů, může to vypadat jako hodně, ale jde pouze o 3 hektary lesa, tedy 100×300 m). Může jít také o odvádění pozornosti od aktivit, které životnímu prostředí přímo škodí (například když společnost, která těží

hnědé uhlí, provozuje uhelné elektrárny a porušuje emisní limity rtuti, poukazuje na své investice do obnovitelných zdrojů elektřiny).

Historická odpovědnost za změnu klimatu – Pojem, který vychází z předpokladu, že při posuzování klimatické politiky musí být brána v potaz historická odpovědnost jednotlivých států. Plánované národně stanovené příspěvky států, které historicky vypustily větší počet emisí skleníkových plynů, tedy musí být v této logice srovnatelně vyšší.

IPCC (Intergovernmental Panel on Climate Change) – Mezivládní panel pro změny klimatu je vědecký orgán založen v roce 1988 k vyhodnocování rizik změny klimatu. Posláním IPCC je poskytovat komplexní vědecké posouzení současných vědeckých, technických a sociálně-ekonomických informací z celého světa o nebezpečí klimatických změn způsobených lidskou činností, o jejich potenciálních environmentálních a sociálně-ekonomických důsledcích a o možnostech přizpůsobení se těmto důsledkům nebo o možnostech zmírnění jejich účinků. IPCC představuje mezinárodně uznávanou autoritu v oblasti klimatických změn, vytváří zprávy na základě vědeckých studií předních klimatologů. To poskytuje směrodatné politické poradenství pro ekonomiku a životní styl.

Kjótský protokol – Jde o mezinárodní dohodu, která byla sjednána roku 1997 v japonském Kjótu a je právně závazná. Protokol měl původně 83 signatářů, Spojené státy však dokument nepodepsaly a Kanada později od smlouvy odstoupila. Signatáři se v něm zavázali snížit emise skleníkových plynů o přibližně 18 % do roku 2020 (oproti roku 1990); cíl každého státu byl nastaven individuálně podle jeho možností.

Pařížská dohoda – Jde o mezinárodní dohodu, která byla v roce 2015 sjednána v Paříži a je právně závazná. Dohoda především deklaruje cíl udržení nárůstu průměrné globální teploty výrazně pod hranicí 2 °C oproti hodnotám před průmyslovou revolucí a úsilí o to, aby nárůst teploty nepřekročil hranici 1,5 °C oproti hodnotám před průmyslovou revolucí. Pařížská dohoda je součástí Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu (UNFCCC) a podepsalo ji 193 zemí.

Scénář „business-as-usual“ – Scénář dalšího vývoje ve spotřebě energie a emisích skleníkových plynů, který nepředpokládá žádné zásadní změny v porovnání se současným stavem.

Skleníkové plyny – V současnosti mají státy vázané Rámcovou úmluvou OSN o změně klimatu (UNFCCC) a Kjótským protokolem povinnost inventarizovat emise 7 skleníkových plynů: antropogenní CO₂ (oxid uhličitý), CH₄ (metan), N₂O (oxid dusný), PFCs (zcela fluorované uhlovodíky), HFCs (částečně fluorované uhlovodíky), SF₆ (fluorid sírový) a NF₃ (fluorid dusitý), což jsou plyny, které přispívají velkou mírou ke skleníkovému efektu.

(Trvale) Udržitelný rozvoj – Rozvoj lidské společnosti, který dokáže naplnit potřeby současné generace, aniž by ohrozil uspokojení potřeb generací následujících nebo se uskutečňoval na úkor jiných národů, přičemž míra negativního ovlivnění životního prostředí je snížena na minimum (negativně neovlivňuje životní prostředí).

Změna klimatu – Dlouhodobá změna klimatu určitého regionu nebo celé planety; obvykle spojována se skleníkovým efektem.

- Změna klimatu dle Mezivládního panelu klimatické změny IPCC – IPCC užívá tento termín k popisu jakékoliv změny klimatu, tedy včetně změn přirozených.

- Změna klimatu dle Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu – Změna klimatu, která je vyvolaná přímo nebo nepřímo lidskou činností a působí navíc k přirozeným změnám klimatu.

Změna klimatu způsobená lidskou činností je způsobená zejména nadměrným vypouštěním skleníkových plynů a velkoplošným odlesňováním. Její rychlost je o několik řádů vyšší než v případě přirozené změny. Mezi její největší projevy patří větší množství povodní a such, vlny veder, zvyšující se hladina oceánů, mizení živočišných a rostlinných druhů a destrukce ekosystémů.

Zdroje:

- Fakta o klimatu. **Slovník. Stručný přehled nejčastěji používaných hesel a zkratk s krátkým vysvětlením či komentářem** 🌐. [Online]. Otevřená data o klimatu, z. ú. © 2023. [cit. 2023-05-27]. Dostupné z: <https://faktaoklimatu.cz/slovník>
- Český hydrometeorologický ústav. **Slovníček základních pojmů** 🌐. [Online]. (n.d.). [cit. 2023-05-27]. Dostupné z: <https://www.chmi.cz/historicka-data/pocasi/zmena-klimatu/slovnicek-zakladnich-pojmu>
- KUBALA, Radek. **Slovníček klimatických pojmů** 🌐. [Online]. Vydavatelství Referendum, s.r.o. © 2020. [cit. 2023-05-27]. Dostupné z: <https://denikreferendum.cz/clanek/21744-slovnicek-klimatickych-pojmu>

Seznam doporučených zdrojů

Základní informace o klimatické změně a dezinformacích

- web **Fakta o klimatu** 🌐. Otevřená data o klimatu.
- **Atlas klimatické změny** 📖. Lipka.
- **Animace a grafy o změně klimatu** 🌐. Veronica, ekologický institut.
- web **Klimatická změna** 🌐. Czech Globe.
- Daniš a kol. (2021). **Klima se mění – a co my?** 📖 MŽP ČR.
- web **Intersucho** 🌐. Czech Globe.
- **Klimatická změna, základní informace** 🌐. ČHMU.
- **Globální oteplování** 🌐. Meteocentrum.
- **Příspěvek Pracovní skupiny I (WGI) k Šesté hodnotící zprávě Mezivládního panelu pro změnu klimatu** (IPCC) 📖 (2021). IPCC.
- Hollan, J. a Gaillyová, Y. (2020). **Ochrana klimatu** 📖. Veronica, ekologický institut.
- Presl, D. (2021). **Změna klimatu a dezinformace v českém informačním prostoru** 📖. AMO.cz.
- **Vizuální gramotnost** 🌐. Učitel21.cz.

Online kurzy

- Kurz **Klimatická změna** 🌐. Člověk v tísni.
- **Klima kurz** 🌐. Tereza, vzdělávací centrum.

Lekce, metodiky a materiály do výuky

- **Klimatické změny. Metodika pro učitele a přílohy** 📖. Sdružení Tereza, Ekoškola.
- web **Učím o klimatu. Lekce** 🌐. Člověk v tísni.
- **Projektovou výukou ke klimatickému vzdělávání. Teorie a příklady ze školní praxe** 📖.

Člověk v tísní.

- Rubrika **Změny klimatu** 🌐. Deník Referendum.
- **Člověk a mění se planeta** 🌐. Člověk v tísní.
- **Kalkulačka uhlíkové stopy** 🌐. Uhlikovastopa.cz.
- **Fakta a mýty o klimatu. Podívejte se na debatu!** 🗣️ Člověk v tísní.
- **Adaptterra Awards Hledá nejlepší příklady adaptací na změnu klimatu** 🌐. Nadace Partnerství.
- Lekce **Hoax má krátké nohy** 📖. Lide v pohybu. cz
- Lekce **Zpovídání fotografií** 📖. Lide v pohybu.cz.
- **Metodika workshopu „Práce s informací“** 📖. Člověk v tísní.
- **Česko chrání klima aneb příklady dobré praxe** 📺. Youtube.
- **Pravda na internetu: Jsou tam i lži!** 🗣️ Speaker.com.
- Lekce **Příčiny a důsledky změny klimatu** 📖. Get up and goals.
- Lekce **Uhlíková stopa** 📖. Get up and Goals.
- Lekce **Změna klimatu – je to všechno jenom hra?** 📖 Get up and Goals.
- Lekce **Za vším hledej emise** 📖. Get up and Goals.
- **NEZkreslená věda** – výuková videa 📺. Akademie věd ČR.

Přehled lekcí, kompetencí a předmětů

Název příručky	Použitá metoda	Lekce/aktivita
LEKCE DO VÝUKY 1	Filozofie pro komunity	Lekce 1: Deset kroků P4C k rozvíjení aktivismu v oblasti klimatu
LEKCE DO VÝUKY 2	Očima druhých	Lekce 2: Rozvoj a změna klimatu Aktivita 1: Co vidíte?
LEKCE DO VÝUKY 3	Vizuální gramotnost	Lekce 3: Kdyby změna klimatu byla jen obrázek, jaký by byl? Lekce 4: Klimatická změna v básni Lekce 5: Příběh v desítkách slov Lekce 6: Debatní týmy
LEKCE DO VÝUKY 4	Příčiny a důsledky	Lekce 7: Klimatická změna v zasetí času

Kompetence	L1	L2	A1	L3	L4	L5	L6	L7
Kompetence k učení	●			●	●	●	●	●
Občanské kompetence		●	●	●		●	●	●
Kulturní povědomí	●	●	●	●	●	●	●	●
Kulturní vyjadřování	●			●	●	●	●	●
Digitální kompetence		●		●	●	●		
Personální a sociální kompetence	●	●	●	●	●	●	●	●
Gramotnost	●			●	●	●	●	●
Mnohojazyčnost						●		
Technologické kompetence				●	●	●		

Předměty	L1	L2	A1	L3	L4	L5	L6	L7
Český jazyk/cizí jazyk					●	●		●
Matematika						●	●	
Přírodopis						●	●	
Fyzika a chemie				●		●	●	
Výtvarná výchova				●	●	●		
Dějepis a zeměpis		●		●				●
Základy společenských věd		●					●	
Jakýkoliv	●	●						

Metoda Vizuální gramotnost

Lekce 3. Kdyby změna klimatu byla jen obrázek, jaký by byl?

Lekce 4. Klimatická změna v básni

Lekce 5. Vyprávění příběhu pomocí obrázků

Lekce 6. Debatní týmy

Shrnutí metody

Vizuální gramotnost je **schopnost interpretovat a vytvářet** vizuální prvky pro komunikaci. Tato metoda podporuje kritické myšlení a kreativitu na všech úrovních a je možné ji použít v rámci různých předmětů a pro různá témata. Kritické myšlení je **rozvijeno analýzou obrazu z několika úhlů pohledu** a podporováno interakcí ve skupině a diskuzí. Práce s vizuálními prvky prohlubuje kreativitu žáků.

Užitečné tipy a zdroje

Cvičení zaměřená na rozvoj vizuální gramotnosti se mohou být základem pro **rozvoj kritického myšlení, aktivního naslouchání a kreativity**. Cvičení také přinášejí **různou pracovní dynamiku**: jednotlivec – skupina, skupina – jednotlivec, průběžná skupinová aktivita.

Je vhodné žákům sdělit, jaké dovednosti tato metoda buduje a jakým způsobem jim **tyto dovednosti pomohou čelit výzvám budoucnosti** (např. dopadům klimatické změny).

Užitečné odkazy (v češtině):

- web [Vizuální gramotnost](#) 🌐
- článek [Vizuální gramotnost nebo gramotnostní vizuálnost](#) 🌐
- web [Komiks ve výuce](#) 🌐
- [Komiksová soutěž ADRA](#) 🌐

Užitečné odkazy (v angličtině):

- [Visual Literacy Skills](#) 🌐
- [Forth Wall Books](#) 📖
- [Changing the Story](#) 🌐
- [Picturing Climate](#) 🌐

Lekce 3: Kdyby změna klimatu byla jen obrázek, jaký by byl?

Tvorba vizuální kampaně

🕒 **90 minut** (lze rozdělit na 2 vyučovací hodiny)

👤 **8-28 žáků**

📅 **8-15 let**

✍️ **4-6 žáků ve skupině**

Cíle

- Žáci při tvorbě obrazu aplikují rozdílné přístupy v ochraně přírody/klimatu v závislosti na cílové skupině, pro kterou je obraz určen.
- Žáci odhadují možné významy vytvořených obrazů a interpretují je ostatním.
- Žáci porovnávají význam vytvořeného vlastního obrazu s interpretacemi ostatních.

Kompetence

(dle **Doporučení Rady EU o klíčových kompetencích pro celoživotní učení**)

- Gramotnost
- Aktivní občanství
- Kulturní povědomí a vyjadřování
- Digitální kompetence a kompetence v oblasti technologií
- Personální dovednosti a schopnost nabýt nové kompetence

Předměty

Výtvarná výchova, angličtina, dějepis, zeměpis, přírodopis.

Pomůcky

Mobilní telefony, vlna, časopisy a noviny, papír, lepicí papírky, omalovánky a tužky, lepidlo a nůžky. Počítač s tiskárnou. Online platforma Miro/Padlet (nebo jiný podobný nástroj) nebo flipchart/nástěnka apod.

Metody a způsoby práce

Brainstorming, skupinová práce, koláž, tvorba vlastní kampaně, diskuze.

Zdroje

Vlastní zdroje (např. články, texty) z tematických časopisů, novin, sociálních médií apod.

Příklady zdrojů (v češtině):

- Časopis **Vesmír** 🌐
- Časopis **Ochrana přírody** 🌐
- Zpravodajství o klimatické změně **Aktuálně.cz, Zprávy Klima** 🌐
- Zpravodajství o klimatické změně **iRozhlas, Klimatická změna** 🌐

Příklady zdrojů (v angličtině):

- **National Geographic** 🌐
- **United Nations** 🌐
- **NASA** 🌐
- **New Scientist** 🌐
- **BBC** 🌐
- **Climate Change News** 🌐
- **Smithsonian Magazine** 🌐
- **Time Magazine** 🌐
- **Science Illustrated** 🌐
- **Courier International** 🌐

Lekce 3: Kdyby změna klimatu byla jen obrázek, jaký by byl?

Krok 1 – Zadání ➔

Rozdělíme žáky do skupin po 4 až 6 (ideálně náhodně, např. losováním, rozpočítáváním) a každé skupině předáme uzavřenou obálku s konkrétním zadáním k tvorbě obrázku (s cílovou skupinou a konkrétní aktivitou, která vede k ochraně přírody/klimatu). Případně si mohou jednotlivé skupiny své zadání vylosovat.

Tvorba zadání

Zadání obsahují krátká sdělení vysvětlující účel aktivity a cílovou skupinu, kterou žáci při tvorbě svého obrázku mají oslovit.

Kdykoli je to možné, připravíme zadání na základě témat týkajících se klimatické změny, o kterých žáci mluvili v nedávné době ➔, nebo témat, která jsou pravidelně zmiňována v hromadných sdělovacích prostředcích nebo na sociálních sítích. Je vhodné propojit zadání s místním kontextem a připravit instrukce o místních podnicích, organizacích občanské společnosti atd.

Příklady zadání jsou uvedeny v **příloze 3.1**.

🕒 15 minut

➔ Tento krok je možné navázat na aktivitu **Rolová hra „Staň se dobrovolníkem“** z **lekce 7**.

➔ Pokud se žáci již dříve zapojili do **lekce 1**, zvažte použití otázek, které tehdy vytvořili.

Krok 2 – Vytvoření koláže

Každá skupina vytvoří obrázek pomocí techniky koláž dle zadání. Žáci mohou použít například počítač a vytvořit digitální koláž, nebo mohou použít materiály poskytnuté v rámci aktivity (časopisy, noviny atd.) a vytvořit fyzickou koláž.

🕒 30 minut ⓘ

ⓘ Pokud je k dispozici jen 1 vyučovací hodina (45 minut), je možné zde lekci přerušit a vrátit se k ní v další hodině.

Krok 3 – Sdílení koláží

Každá skupina sdílí koláž, kterou vytvořila, s ostatními. Obrázky mohou být umístěny na připravenou nástěnku/flipchart nebo je žáci nahrají na digitální tabuli (například v programu Miro, Padlet).

Každá skupina se zaměří na obrázky od ostatních skupin a diskutuje, co vidí a jaké sdělení a pro koho nejspíše představuje. Sdělení k jednotlivým obrázkům, na kterých se skupina shodla, se zaznamenají (na papír, do počítače).

🕒 15 minut

Krok 4 – Sdílení zprávy

Každá skupina představí poselství svého obrázku ostatním a vysvětlí, jak při tvorbě postupovala, proč zvolila konkrétní zdroje, formu vizualizace apod. Ostatní skupiny se mohou doptávat na věci, které je na obrázku zaujaly, apod.

🕒 20 minut

Krok 5 – Sdílení zkušeností

Žáci se podělí o zpětnou vazbu k aktivitě včetně pocitů týkajících se této zkušenosti. ⓘ

Můžeme podpořit sdílení pokládáním otázek, například:

- *Bylo obtížné najít vhodný obrázek?*
- *S čím jste měli největší potíže?*
- *Jak jste se cítili při přemýšlení o zadaném tématu (jednorázové plasty apod.)?*
- *Jak jste se cítili, když jste vytvořili něco, co by pomohlo problém vyřešit?*

🕒 10 minut

ⓘ Pro práci s pocity je možné využít **Karty pocitů** 🌍.

Lekce 4: Klimatická změna v básni

Vizuální gramotnost a kreativní způsoby řešení změny klimatu

🕒 **90 minut** (lze rozdělit na 2 vyučovací hodiny)

📖 **10 let a více** (dle námětu článků může být věk žáků i méně než 10 let)

👤 **8-28 žáků** ✍️ **4-6 žáků ve skupině**

Cíle

- Žáci rozliší pojmy spojené s tématem klimatické změny a jejich dopady.
- Žáci interpretují vztahy mezi vizuální a textovou částí článků a vyjádří, jakým způsobem mohou ovlivňovat naše vnímání klimatické změny.
- Žáci kreativně reorganizují textovou část článku tak, aby v něm našli jiný smysl pomocí Blackout poetry.

Kompetence

(dle Doporučení Rady EU o klíčových kompetencích)

- Gramotnost
- Kulturní povědomí a vyjadřování
- Mnohojazyčnost
- Personální dovednosti a schopnost nabýt nové kompetence
- Digitální a technologické kompetence

Předměty

Výtvarná výchova, český jazyk, anglický jazyk.

Pomůcky

Papír, psací potřeby (různé barvy – zelená, červená, modrá), lepidlo, nůžky, texty článků, fotografie ze článků, fixy (různé tloušťky).

Způsoby práce

Skupinová práce, tvorba vlastního textu, prezentace, Blackout poetry.

Zdroje

Články jsou ústředním bodem aktivity, proto je nezbytné vybrat dva až čtyři články týkající se změny klimatu. **Články by měly být aktuální**, měly by mít výrazné vizuální prvky a měly by být krátké. Pro použití v rámci lekce je třeba vyjmout z článků obrázky a prezentovat je samostatně.

Příklady článků v češtině:

- VÁCLAVÍKOVÁ, Jana. *Sníh letos nahradila tráva* 🌐. Aktuálně.cz [Online]. 9. 1. 2023 18:24. [cit. 2023-04-16]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/snih-letos-nahradila-trava-alpske-skiarealy-nabizeji-kola/r~0a5e9e16901311eda25a0cc47ab5f122/>
- SEDLÁČEK, Štěpán. *Studentští aktivisté: Nejsme klimatičtí hysterici, politici se vykrucují* 🌐. Respekt [Online]. 5. 5. 2023. [cit. 2023-04-16]. Dostupné z: <https://www.respekt.cz/agenda/studentsti-aktiviste-nejsme-klimaticti-hysterici-ale-politici-se-vykrucuji>
- KOPULETÁ, Zuzana. *Sucho, vlny veder i mrazy, když už rostliny kvetou* 🌐. iRozhlas [Online]. 25. 3. 2023 18:03. [cit. 2023-04-16]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/veda-technologie/priroda/sucho-zima-letu-horko-mrazy-zemedelstvi-zmena-klimatu-trnka_2303251803_kac

Příklady článků v angličtině:

- MORLEY, Tom. *10 ways the world got better in 2022* 🌐. Time [Online]. 28. 12. 2022 10:24. [cit. 2023-04-16]. Dostupné z: <https://time.com/6243557/positive-stories-2022/>
- BROWN, Mark. *Climate crisis prompts RHS to plan for sending rhododendrons north* 🌐. The Guardian [Online]. 4. 1. 2023 16.00 CET. [cit. 2023-04-16]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/environment/2023/jan/04/climate-crisis-prompts-rhs-to-plan-for-sending-rhododendrons-north>

Lekce 4: Klimatická změna v básni

Krok 1 – Čtení článků ⓘ

Rozdělíme žáky do skupin po 4 až 6 (ideálně náhodně, např. losováním, rozpočítáváním) a každé skupině rozdáme články (bez obrázků, s těmi se bude pracovat až v dalším kroku). Každá skupina ve svém článku rozdílnými barvami označí (podtrhne, zakroužkuje) slova, která představují pozitivní (zelená barva), negativní (červená barva) a neutrální (modrá barva) dopady změny klimatu.

Každá skupina pak nahlas přečte svůj článek a sdílí, jaká slova a proč z něj vybrali. Ostatní skupiny se mohou na cokoli k výběru konkrétních slov doptat a o jejich vhodnosti diskutovat.

Průběžně zaznamenáváme všechna vybraná slova včetně jejich „barevného“ rozlišení dle dopadu klimatické změny (např. na tabuli, flipchart, případně digitální nástěnku).

🕒 15 minut

Krok 2 – Spojte obrázky

V každé skupině si žáci zvolí jednoho zástupce, který bude popisovat obrázek z jejich článku. Těmto vybraným zástupcům každé skupiny rozdáme/nasdílíme příslušné obrázky. Jejich úkolem je obrázek popsat, zatímco ostatní ze skupiny ho na základě popisu kreslí.

Pro zjednodušení je možné na začátku nastavit pravidla, jak bude obrázek popisován - např. obrázek je možné popisovat postupně dle navržených částí: „v levém horním rohu se nachází..., které zabírá cca polovinu této části“.

Je vhodné žákům sdělit, že obrázek nebude žádným způsobem hodnocen (dle věrnosti zobrazení originálního obrázku, dle umělecké kvality apod.).

V každé skupině si členové své kresby porovnají (aniž by viděli originální obrázek) a zhodnotí, které části/prvky jejich obrázků jsou podobné, a které naopak velmi odlišné. Snaží se zdůvodnit, proč tomu tak může být (jakým způsobem to mohl ovlivnit popis originálního obrázku, volená slova a obraty apod.).

Poté se zástupci každé skupiny podělí o originální obrázek a porovnají ho s kresbami, které vytvořili ostatní ve skupině.

Následuje krátká diskuze. Vyzveme žáky, aby se zamysleli nad vztahem mezi obrázky, slovy a vyjadřovanými pocity. Reflexi žáků můžeme podpořit vhodnými otázkami, např.:

- Která část popisu / slovní výraz vám při kreslení obrázku nejvíce pomohl/a?
- Změnil mluvčí v průběhu svůj popis, aby vás lépe navedl k obrázku?
- Myslíte si, že kreslení obrázku dle popisu zlepšilo pochopení původních obrázků a významu textu?

🕒 30 minut ⓘ

ⓘ Pro podporu výuky cizího jazyka můžeme zvolit články v cizím jazyce.

ⓘ Pokud je k dispozici jen 1 vyučovací hodina (45 minut), je možné zde lekci přerušit a vrátit se k ní v další hodině.

Krok 3 – Blackout poetry

Sdělíme žákům, že budou tvořit báseň metodou Blackout poetry a případně metodu krátce popíšeme.

Co je Blackout poetry?

Účelem Blackout poetry je vyvodit nový význam z něčeho, co původně vytvořil někdo jiný. Zastřešujícím účelem je spíše hledání smyslu. Kdykoli někdo vytváří Blackout poetry, nahlíží hlouběji do existujících děl a snaží se odhalit nové příběhy. Blackout poetry může být také skvělým zdrojem pro zkoumání vlastní kreativity a jedinečnou metodou vytváření společenských komentářů.

Postup:

- Najdeme si text (např. starou knihu, časopis, novinový článek, deníkový záznam), se kterým chceme pracovat.
- Přečteme si úryvek z vybraného textu a dáváme pozor na důležitá slova nebo slovní spojení, která bychom mohli použít ve své básni. Můžeme je volně zakroužkovat tužkou nebo si je poznamenat na jiný list papíru.
- Vyznačíme si, co v básni určitě nechceme a začerníme to fixou.
- Přečteme si zbývající (nezačerněnou) část a zhodnotíme, zda vybraná slova opravdu sdělují, co chceme. Pokud nejsme spokojeni, svou volbu upravíme. Pokud jsme spokojeni, začerníme případné zbývající části, které v básni nechceme.

Příklady Blackout poetry:

Zdroje:

- [What is Blackout poetry, The Complete Guide + Examples](https://www.blackoutpoetry.co/blog/what-is-blackout-poetry-the-complete-guide-and-examples) . Blackoutpoetry.co [Online]. 5.3.2022. [cit. 2023-03-16]. Dostupné z: <https://www.blackoutpoetry.co/blog/what-is-blackout-poetry-the-complete-guide-and-examples>
- [Blackout poetry](https://poemanalysis.com/genre/blackout-poetry/) . Poem Solutions Limited [Online]. © 2023. [cit. 2023-03-16]. Dostupné z: <https://poemanalysis.com/genre/blackout-poetry/>

Každý si vybere článek s tématem klimatické změny, se kterým chce pracovat, a podle toho jim rozdáme jejich kopie (text bez obrázků). Pro zjednodušení je možné vybrat

jeden článek, se kterým budou pracovat všichni žáci.

Vyzveme žáky, aby z textu vybrali slova, která chtějí zachovat pro svou báseň, a černým fixem zakryli všechna ostatní. Je možné určit maximální/minimální počet slov, která musí žáci vybrat pro svou báseň. Mladším žákům či žákům bez předchozí zkušenosti s metodou poskytneme podporu a několik rad (např. jak vybírat slova pro Blackout poetry). Naopak starší žáky a zejména žáky, kteří mají s touto metodou zkušenosti, můžeme požádat o vytvoření haiku (více o haiku např. [zde](#) .

 Použití černých fixů může zanechat stopy na povrchu, zvažte jeho ochranu např. další vrstvou papíru pod článkem.

Každý svou báseň podepíše, odatuje a nalepí na bílou kartičku tak, aby ji orámoval jako malé umělecké dílo.

(Nepovinné: Žáci také mohou článek vyzdobit a nakreslit na něj nějaký obrázek.)

 20-30 minut

Krok 4 – Sdílení básní

Žáci se vrátí do svých původních skupin a sdílí své básně mezi sebou. Poté si náhodně vymění básně s žáky z jiných skupin a každý si přečte alespoň jednu báseň někoho z jiné skupiny.

Všichni žáci pak společně vytvoří malou výstavu svých básní (např. na zdi/nástěnce, na lavicích, na zemi).

 10 minut

Krok 5 – Reflexe

Žáci si prohlédnou básně, které vytvořili. U jednotlivých básní mohou zanechat drobné komentáře a značky (např. formou značek jako na sociálních sítích – like, srdíčko, hvězdička).

Rozdělíme žáky do menších skupin po 4 až 6 (např. dle toho, které básně se jim líbily). Žáci se ve skupinách zamyslí nad zážitkem z tvorby a přemýšlí o tom, jak obrazy a slova ovlivňují naše vnímání důležitých témat, jako je například změna klimatu. Můžeme reflexi podpořit na příklad následujícími otázkami:

- *Co si myslíte, že je společným znakem Blackout poetry?*
- *Jak jste vybírali slova, která jste použili ve své básni?*
- *Myslíte si, že báseň může reprezentovat změnu klimatu? Proč?*
- *S jakým problémem jste se nejvíce potýkali?*
- *Jak jste se cítili, když jste přemýšleli o tématu, kterému se článek věnoval?*
- *Jak jste se cítili, když jste vytvořili něco úplně jiného?*

Po diskusi ve skupinách mohou žáci sdílet své myšlenky i s ostatními.

Po dohodě se všemi žáky mohou být básně vystavené i dlouhodobě ve společném či veřejném prostoru.

 15 minut

 Básně vytvořené v rámci této aktivity lze použít jako podnět v **lekcí 1**.

Lekce 5: Příběh v desítkách slov

Vizuální gramotnost, hon za pokladem a vyprávění (storytelling)

🕒 **140 minut** (lze rozdělit na 3 vyučovací hodiny)

👤 **8-28 žáků**

📅 **8-15 let**

✍️ **4 žáci ve skupině**

Cíle

- Žáci vyjmenují pojmy spojené s tématem klimatické změny a uspořádají je do celků dle společných vlastností.
- Žáci přiřadí odpovídající vizuální obsah k textovému pojmu.
- Žáci vytváří příběhy na základě obrázků.
- Žáci demonstrují význam pořadí obrázků na kontext vytvořeného příběhu/textu a hledají paralely v reálném životě.

Kompetence

(dle **Doporučení Rady EU o klíčových kompetencích pro celoživotní učení**)

- Gramotnost
- Aktivní občanství
- Kulturní povědomí a vyjadřování
- Mnohojazyčnost
- Personální dovednosti a schopnost osvojit si nové kompetence
- Digitální a technologické kompetence

Předměty

Výtvarná výchova, český jazyk, přírodopis.

Pomůcky

Mobilní telefony, papírky post-it, papír, psací potřeby a počítač s projektorem (nebo fyzická nástěnka/tabule).

(!! Je důležité, aby každý měl k dispozici mobilní telefon. Pokud telefony nejsou k dispozici, mohou žáci přinést fotografie z domova nebo použít obrázky z časopisů.)

Metody a způsoby práce

Skupinová práce, práce s vizuálními prvky, tvorba vlastního textu, skupinová diskuse, storytelling, teambuilding.

Zdroje

Všechny zdroje budou vytvořeny žáky.

Lekce 6: Příběh v desítkách slov

Krok 1 – Výběr slov

Žáky náhodně rozdělíme do skupin po čtyřech. Každá skupina vyjmenuje šest klíčových pojmů týkajících se změny klimatu a každý z nich zapíše velkými písmeny na samostatný post-it lísteček. Každá skupina svá slova vyvěsí na tabuli/připevní na flipchart/nástěnku tak, aby na ně všichni viděli.

Poté vyzveme žáky (případně zástupce jednotlivých skupin či jednoho zástupce všech žáků), aby slova uspořádali do skupin podle podobnosti/příslušnosti k určitým tématům (např. klimatická opatření, dopady klimatické změny, příčiny klimatické změny). Pokud se vyskytnou slova, která se opakují, žáci je dají k sobě a v rámci diskuse se zamyslí, proč zrovna tato slova vybrala více skupin (např. bylo to na základě jejich častého zmiňování v médiích, na základě jejich důležitosti).

Následně vyučující slova odstraní z tabule/flipchartu/nástěnky a náhodně je rozdělí mezi všechny žáky. Každý žák/yně obdrží jedno slovo.

🕒 20 minut

Krok 2 – Lov slov

Každý má za úkol najít v reálném světě obrázek, který souvisí s jeho/jejím přiděleným slovem (na lístečku). Žáci mohou jít ven, nebo zůstat uvnitř. Obrázek mohou hledat v časopisech, na internetu či v okolí školy (a vystřihnout, vyfotit), ale neměl by být nakreslen žáky. Vyfocené obrázky žáci pošlou vyučujícímu, který je vytiskne (v případě použití fyzické nástěnky či tabule) nebo nahraje na virtuální nástěnku (Jamboard/Miro nebo podobně).

🕒 20 minut ⓘ

ⓘ Pokud je k dispozici jen 1 vyučovací hodina (45 minut), je možné zde lekci přerušit a vrátit se k ní v další hodině.

Krok 3 – Skládání puzzle

Žáci jeden po druhém rozmístí své obrázky na běžnou nebo digitální tabuli a při tom vysvětlí, proč se daný obrázek hodí k danému slovu, jak obtížné bylo najít odpovídající obrázek, atd.

Jednotlivé obrázky očíslováme (náhodně).

🕒 20 minut

Krok 4 – Vytvoření příběhu

Žáci se vrátí do svých původních skupin. Každá skupina si vybere libovolných 6 až 10 obrázků, které se jim hodí a vytvoří z nich 2 krátké příběhy (dle dostupného času je možné délku příběhu stanovit konkrétně, např. rozmezím znaků, odstavců). Oba příběhy budou postavené na konkrétních obrázcích, které si každá skupina vybrala, ale budou se lišit pořadím obrázků v rámci vyprávění (např. obrázek č. 1 bude v jednom příběhu zmíněn na začátku a v druhém příběhu třeba uprostřed či na konci). U obrázků použijí čísla k jejich identifikaci. Své příběhy mohou napsat na papír nebo do

počítače/tabletu.

🕒 25-30 minut ⓘ

ⓘ Pokud je k dispozici jen 1 vyučovací hodina (45 minut), je možné zde lekci přerušit a vrátit se k ní v další hodině.

Krok 5 – Sdílení příběhů o změně klimatu

Každá skupina představí své dva příběhy ostatním.

🕒 25-30 minut

Krok 6 - Reflexe

Žáci se podělí o zpětnou vazbu a pocity týkající se této zkušenosti. ⓘ Diskusi vedeme pokládáním otázek, např.:

ⓘ Pokud jsou žáci méně komunikativní, je možné vyzvat žáky, aby odpovědi na tyto otázky jednotlivě či ve svých skupinách vypracovali písemně a až poté je sdíleli s ostatními.

- *Jak se vám líbil proces hledání vybraných slov, která představují změnu klimatu? (Žáci mohou vyjádřit svůj postoj např. palcem nahoru, dolů, mezi.)*
- *Bylo těžké vybrat/vytvořit obrázek? Proč?*
- *Jak se vám ve skupině vymýšlely příběhy?*
- *Co vás během vymýšlení nejvíce bavilo?*
- *Co pro vás naopak bylo nejnáročnější?*
- *Překvapilo vás, že i když jste pracovali se stejnými obrázky, příběhy se lišily? Může se to stát v reálném životě? Jaký to má dopad?*
- *S jakými obtížemi jste se setkali?*
- *Bylo těžké se domluvit? atd.*

🕒 20 minut

Lekce 6: Debatní týmy

Kritické myšlení, argumentace a dialog

🕒 **100-120 minut** (lze rozdělit na 3 vyučovací hodiny)

👤 **8-28 žáků**

📅 **14-18 let**

✍️ **Žáci rozdělení na dva týmy**

Cíle

- Žáci analyzují zdroje k vybranému tvrzení o klimatické změně a rozhodnou, které argumenty jsou vhodné pro obhájení jejich stanoviska.
- Žáci navrhnou strategii pro vedení debaty na základě konkrétního tvrzení a vyhledaných zdrojů.
- Žáci navrhnou pravidla respektující debaty a používají je.
- Žáci si vytváří vlastní postoj k vybranému tvrzení o klimatické změně na základě proběhlé debaty. Svůj postoj prezentují ostatním.

Kompetence

(dle **Doporučení Rady EU o klíčových kompetencích pro celoživotní učení**)

- Gramotnost
- Kulturní povědomí a vyjadřování
- Aktivní občanství
- Personální dovednosti a schopnost osvojit si nové kompetence

Předměty

Přírodopis, základy společenských věd.

Pomůcky

Mobilní telefony, počítače, papír, psací potřeby, připojení k internetu.

Metody a způsoby práce

Brainstorming, debata, skupinová práce.

Zdroje

Jakékoliv, které si žáci najdou.

Lekce 6: Debatní týmy

Krok 1 – Zjišťování názorů ➔

Lekci začneme tím, že zjistíme názory žáků na témata týkající se změny klimatu. Můžeme se na příklad žáků zeptat:

- Co jste v souvislosti s klimatickou změnou slyšeli?
- Co si o tom myslíte?

Každý sdílí téma, které ho v souvislosti se změnou klimatu zajímá, nebo tvrzení, které ho/ji v poslední době zaujalo (ať v pozitivním, či negativním slova smyslu). Vytvoříme prostor k tomu, aby byli vyslyšeni všichni, kteří chtějí k diskusi přispět. Názory a postoje žáků nikdo nehodnotí.

Zatímco žáci hovoří, zapisujeme témata a tvrzení na tabuli.

Pokud žáky nenapadne žádné téma, přidáme další populární názory na změnu klimatu, ať už pro, nebo proti opatřením v oblasti klimatu. Můžeme upozornit na ta, které jsou v sociálních nebo tradičních médiích aktuálně rozšířenější.

Příklady témat a tvrzení: ✉

- Příklad 1: Průměrná globální teplota na Zemi stoupá v důsledku emisí uhlíku vypouštěných člověkem.
- Příklad 2: V důsledku klimatické změny dojde k vysídlení obyvatel žijících na mořském pobřeží.
- Příklad 3: Klimatické změny jsou přirozené, v minulosti se klima měnilo daleko více.
- Příklad 4: Vědci se neshodují na tom, zda změnu klimatu způsobuje člověk.
- Příklad 5: V ozónové vrstvě není žádná díra.
- Příklad 6: K lesním požárům dochází jen proto, že je více pyromanů.

🕒 30 minut

Krok 2 – Přidělení témat a pozic

Sdělíme žákům, že se v následujících krocích budeme věnovat debatě, a rozdělíme je do dvou týmů. Žáci si dle svého zájmu vyberou (např. hlasováním, losováním) tvrzení, kterému se budou věnovat v následující debatě. Pokud se v seznamu z kroku 1 objevila tvrzení, která nutí k postoji pro a proti/jsou kontroverzní, můžeme je označit a žáci si mohou vybrat z nich. Případně téma vybereme za žáky.

Příklady tvrzení k debatě: ➔

- Příklad 1: Domníváme se, že klimatická krize zhoršuje nucené migrační pohyby.
- Příklad 2: Školní vzdělávání je nejlepším místem pro podporu klimatických opatření a poskytnutí nástrojů k jednání v této oblasti.
- Příklad 3: Klimatickou krizi způsobily nejbohatší země. Jen ony nesou odpovědnost za její řešení.
- Příklad 4: Vlády by měly jednat o přizpůsobení svých zemí změně klimatu, ale ne o jejím zastavení.
- Příklad 5: Společnosti zabývající se těžbou a prodejem fosilních paliv by měly nést břemeno úhrady případných nákladů na opatření v oblasti klimatu.

🕒 5 minut

➔ Pro tuto aktivitu doporučujeme inspirovat se **lekcí 1**, v níž naleznete několik tipů k respektující debatě, např. jak vytvořit pravidla.

✉ Další příklady tvrzení o klimatické změně je možné najít v lekcí **Fakta a mýty o změně klimatu** od organizace Člověk v tísni.

➔ Mohou být použita prohlášení vytvořená v rámci aktivity **Rolová hra „Staň se dobrovolníkem“** v **lekcí 7**.

Krok 3 – Pravidla respektující debaty

Společně se všichni žáci domluví na pravidlech respektující debaty, která budou po celou dobu dodržovat. Stanovování pravidel respektující debaty můžeme začít např. otázkami:

- *Co potřebujeme, abychom se cítili bezpečně a respektovaně?*
- *Jak vypadá diskuse, při které se všichni žáci cítí respektovaní?*

Žáci navrhnou pravidla, která jim připadají důležitá. Pokud žáci mají potíže na nějaká pravidla přijít či opomenou nějaké důležité, navrhneme jim, co by bylo možné přidat. Všechna navržená pravidla průběžně zapisujeme, např. na flipchart, lístečky.

Tvorba pravidel respektující debaty

Mezi užitečná pravidla patří: aktivní naslouchání, držení se tématu, respekt vůči ostatním, bezpečnost.

Příklady pravidel:

- Jsme na sebe milí.
- Pozorně nasloucháme komukoliv, kdo zrovna hovoří.
- Nepřerušujeme se.
- Žádným způsobem se druhým neposmíváme (např. neděláme obličej, nevzdycháme, neprotáčíme oči v sloup).
- Nepoužíváme příklady, které by se ostatním mohly zdát urážlivé (např. míří na menšiny).
- Uznáváme postřehy svého protějšku.
- Vznášíme námitky proti tezím, nikdy proti lidem.
- Námitky nebereme jako paušální odmítnutí (necháváme otevřenou možnost, že existuje odpověď).
- Respektujeme čas a prostor pro ostatní. Nedominujeme v diskusi. Snažíme se, aby naše otázka (nebo odpověď) nebyla zbytečně dlouhá.
- Je v pořádku položit otázku, o které si myslíme, že může být nesofistikovaná nebo neinformovaná.
- Nemluvíme bez vyzvání.
- Zaměříme se na sdílení informací, ne přesvědčování.
- Máme trpělivost s neznalostí problematiky u jednotlivců, nejsme vůči nim kritičtí.
- Uděláme si ve svém prostoru pohodlí.
- Pokud se v jakémkoli okamžiku cítíme nepříjemně, můžeme se vzdálit.

Pro průběžnou práci s emocemi je možné zařadit pravidlo, že pokud se nějaká poznámka někoho dotkne, může na ni reagovat výrazem „au“. V reakci na to by měl mluvčí jednoduše říci „oops“ a ustoupit, aby umožnit druhé osobě vysvětlit, co jí vadilo, pokud se na to cítí.

Zdroje:

- CHALMERS, David. *Guidelines for respectful, constructive, and inclusive philosophical discussion* 🌐. David Chalmers [Online]. 2017. [cit. 2023-04-16]. Dostupné z: <https://consc.net/guidelines-for-respectful-discussion/>
- *Ground Rules for Respectful Discussion* 🌐. Princeton [Online]. (n.d.). [cit. 2023-04-16]. Dostupné z: https://web.astro.princeton.edu/sites/g/files/toruqf1486/files/climate_ground_rules.pdf
- *Can We Talk? Tips for Respectful Conversations in Schools, Workplaces and*

Communities 🌐. Anti-Defamation League [Online]. 1.1.2017. [cit. 2023-04-16].
Dostupné z: <https://www.adl.org/resources/tools-and-strategies/can-we-talk-tips-respectful-conversations-schools-workplaces-and>

Seznam navržených pravidel se poté znovu projde po jednotlivých bodech a žáci mohou v rámci diskuze vyjádřit svůj názor (např. že se jim některé pravidlo zdá nepřesné, kontraproduktivní, opakující se). Na každém pravidle by se měli shodnout všichni žáci, nikoliv pouze většina (hlasování v tomto případě není vhodnou metodou).

Finální seznam pravidel respektující debaty vyvěsíme tak, aby na ně všichni žáci dobře viděli a mohli si je kdykoliv připomenout. Tato pravidla zde zůstanou minimálně do konce debaty, nicméně mohou se stát trvalou součástí třídy/sdíleného prostoru.

Pokud dojde v průběhu lekce a zejména debaty samotné k porušení dohodnutého pravidla, řešíme to přímo v konkrétní situaci. Poté znovu potvrdíme konkrétní pravidlo a zmíníme jeho důležitost.

🕒 30 minut ⓘ

ⓘ Pokud je k dispozici jen 1 vyučovací hodina (45 minut), je možné zde lekci přerušit a vrátit se k ní v další hodině.

Krok 4 – Výzkum a týmová strategie

Oba týmy provedou průzkum a k zadanému tvrzení vyhledají argumenty a fakta, která mohou podpořit postoj pro i proti k danému tvrzení. Poté se náhodně (hodem mincí nebo jinak) jednomu týmu přidělí pozice Pro a druhému pozice Proti týkající se daného tvrzení.

Týmy hledají vhodné argumenty a strategii, jak přesvědčit druhý tým, že jejich pozice je správná, a zároveň vyvrátit stanovisko druhého týmu.

Každý tým si poté zvolí vedoucího týmu a dva řečníky, kteří budou v debatě aktivně participovat. Zbývající žáci působí jako poradci týmu, dělají poznámky a radí s argumenty. Během kroku 4 sledují poradci každého týmu argumenty druhé skupiny a snaží se ve svém výzkumu najít fakta/údaje, která mohou členové jejich týmu použít, až budou mít opět slovo, aby podpořili svůj postoj/vyvrátili argumenty druhé skupiny.

🕒 30 minut ⓘ

ⓘ Pokud je k dispozici jen 1 vyučovací hodina (45 minut), je možné poskytnout žákům více času na výzkum, lekci zde přerušit a vrátit se k ní v další hodině.

Krok 5 – Debata

Na začátek je důležité zdůraznit, že debata je střetnutí myšlenek, které respektuje opozici. Je vhodné znovu projít jednotlivá pravidla respektující debaty, která byla stanovená v kroku 3.

Oba týmy debatují o vybraném tvrzení po dobu 30 minut. Vyučující dbá na dodržování stanovených časových limitů, působí jako rozhodčí a dohlíží nad tím, že jsou dodržována dohodnutá pravidla respektující debaty.

Debata má následující strukturu:

1. Vedoucí týmu Pro představí své stanovisko a nejdůležitější argumenty (hovoří 3 minuty).
2. Vedoucí týmu Proti představí své stanovisko a nejdůležitější argumenty (hovoří 3

minuty).

3. První mluvčí týmu Pro přednese protiargumenty, které reagují na řeč vedoucího týmu Proti (hovoří 3 minuty).
4. První mluvčí týmu Proti přednese protiargumenty, které reagují na řeč vedoucího týmu Pro (hovoří 3 minuty).
5. Pauza: Vyučující si dělá poznámky (2 minuty).
6. Druhý řečník týmu Pro přednese protiargumenty, které reagují na řeč Prvního mluvčího týmu Proti (hovoří 3 minuty).
7. Druhý řečník týmu Proti přednese protiargumenty, které reagují na řeč Prvního mluvčího týmu Proti (hovoří 3 minuty).
8. Pauza: Vyučující si dělá poznámky (2 minuty).

Pro závěrečné argumenty si týmy vymění svou pozici (tým Pro bude obhajovat a sumarizovat argumenty přednesené týmem Proti a naopak). Každý tým řádně uzavře shrnutím dosud nejlepších argumentů týmu oponenta a nejlepší kritiky vlastních předchozích projevů.

9. Závěrečné argumenty vedoucího týmu Pro (hovoří 3 minuty).
10. Závěrečné argumenty vedoucího týmu Proti (hovoří 3 minuty).

🕒 30 minut ⓘ

Krok 6 – Hodnocení

Na základě svých poznámek z předchozího kroku rozhodneme o formálním hodnocení týmů. Při hodnocení zohledníme obsah, logiku argumentů a protiargumentů, styl projevu a zdvořilost (dodržování pravidel respektující debaty) a za každou řeč přidělíme každému týmu 1 až 5 bodů (tj. každý tým může získat maximálně 20 bodů a minimálně 4 body).

U skupin žáků, které již mají s debatou zkušenosti, je možné při hodnocení brát v potaz i následující kritéria:

- Vedoucí představí téma, prozkoumají svou hlavní tezi a uvedou pomocná témata, která řečníci prozkoumají do hloubky.
- První mluvčí identifikují chyby v projevu oponujícího vedoucího a představí svá vlastní pomocná témata.
- Druzí mluvčí identifikují chyby v projevu oponujícího prvního mluvčího a představí svá vlastní pomocná témata.
- V debatě hovoří alespoň 2 členové každého týmu, každý alespoň jednou. Při každém svém vystoupení reagují na to, co bylo řečeno dříve.
- Závěrečné řeči vedoucích reagují na kritiku oponentního týmu k jejich argumentům a připomenou porotě chyby v projevech oponentního týmu.

🕒 10 minut

ⓘ Pokud je k dispozici jen 1 vyučovací hodina (45 minut), je možné zde lekci přerušit a vrátit se k ní v další hodině. Nicméně před ukončením hodiny je důležité věnovat zbývajících 15 minut práci s emocemi, které mohla debata vyvolat (např. prostřednictvím jednoslovného brainstormingu a Karet emocí a/nebo jednou z Icebreaker aktivit uvedených v **Úvodu**).

Krok 7 – Diskuse a odchod z role

Struktura debaty může vyvolat konflikt mezi soupeřícími týmy. Aby žáci neodcházeli z místnosti s protichůdnými pocity, měli bychom ukončit lekci diskuzí a prací s emocemi.

V diskusi můžeme žákům pokládat následující otázky, případně je požádat, aby si odpovědi na ně zapsali na papír, a až poté je vyzvat ke sdílení s ostatními:

- *Jak se vám dařilo dodržovat pravidla respektující debaty?*
- *Které z nich pro vás bylo nejobtížnější?*
- *Na které jste naopak nemuseli vůbec myslet, protože vám jeho dodržování přišlo přirozené?*
- *Přidali byste na základě zkušenosti z této debaty nějaké další pravidlo respektující debaty, aby příští debata byla příjemnější?*
- *Můžete stručně shrnout, k čemu jsme v debatě vzájemně dospěli (např. vypsát závěrečné argumenty obou týmů a závěr, který jste si z toho odnesli)?*
- *Jak se po skončení debaty cítíte?*
- *Byl nějaký moment, kdy vám v debatě nebylo dobře? Pokud ano, můžete sdílet kdy a proč?*

Pro práci s emocemi je možné zařadit aktivitu s **Kartami emocí** 🌐. Na závěr je vhodné také zapojit žáky do nějaké Icebreaker aktivity, která je uvedena v **Úvodu**.

🕒 35 minut

